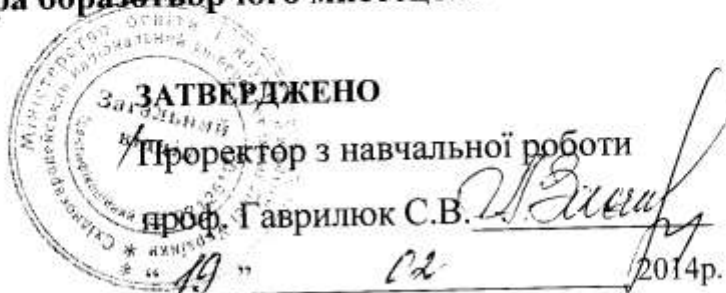

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Кафедра образотворчого мистецтва

ДЕКОРАТИВНИЙ ЖИВОПИС

РОБОЧА ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

підготовки – магістра

спеціальності - 8.02020501 - Образотворче мистецтво

Луцьк – 2014

Робоча програма навчальної дисципліни для студентів що вивчають дисципліну «Декоративний живопис» за галуззю знань - 0202 Мистецтво, спеціальністю 8.02020501 Образотворче мистецтво

" 29" серпня , 2013 р. 16 с.

Розробник: Вахрамєєва Галина Іванівна старший викладач кафедри образотворчого мистецтва

Рецензент: Лесик Олександр Володимирович, професор кафедри образотворчого мистецтва, доктор архітектури, професор.

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри образотворчого мистецтва

протокол № 1 від 29.серпня 2013 р.

Завідувач кафедри: _____ (Лесик О.В.)
(підпис)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією Інституту мистецтв

протокол № 5 від 15.01. 2014 р.

Голова науково-методичної комісії Інституту мистецтв: _____ Шиманський П.Й.
(підпис)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету

протокол № 6 від 19.02 2014 р.

Вступ

Програма навчальної дисципліни «Декоративний живопис» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра за галуззю знань 0202 Мистецтво, спеціальності 8.02020501 Образотворче мистецтво. Для сучасного етапу розвитку системи художньої освіти характерним є перехід від занять, спрямованих лише на досягнення грамотності зображення та засвоєння технічних навичок, до занять, орієнтованих на розвиток творчих здібностей, образного мислення, творення індивідуальної художньої манери студента. Саме розвиток таких компетенцій знайшов відображення у програмі дисципліни «Декоративний живопис». Зокрема в процесі виконання практичних робіт студенти набувають навички інтерпретації натуралістичних форм для створення творчих робіт засобами декоративного живопису. Дана дисципліна також має важливе ідейно-виховне значення, так як передбачає вивчення національного мистецтва України, творчості видатних майстрів декоративного живопису К. Білокур, М. Приймаченко ряду інших художників.

1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів 7	0202-мистецтво 8.02020501 - Образотворче мистецтво	Вибіркова	
Модулів 3	Образотворче мистецтво	Рік підготовки	5
Змістових модулів 3		Семестр	9, 10
ІНДЗ: 1		Лекції	6 год.
Загальна кількість годин 252		Практичні	0 год.
Тижневик годин (для денної форми навчання) 9 Семестр	магістр	Лабораторні	34 год.
аудиторних 1		Самостійна робота	106 год.
самостійної роботи 3,7		Індивідуальна робота	108 год.
індивідуальної роботи 3,7		Форма контролю: 10 с. - екзамен.	
10 Семестр			
аудиторних 2,5			
самостійної роботи 4,8			
індивідуальної роботи 4,4			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. **Метою дисципліни** «Декоративний живопис» є: вивчення стилістичних, колористичних та технологічних особливостей декоративного живопису.

2.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Декоративний живопис» є: ознайомлення студентів з історичними етапами розвитку декоративного живопису, його національними і регіональними стилями та їх колористичними, композиційними та технологічними особливостями, здобуття знань про виражальні засоби, технологічні характеристики декоративного живопису.

2.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати

- принципи трансформації природних реалістичних форм в декоративні мотиви;
- виражальні засоби і технологічні характеристики декоративного живопису;
- основні правила побудови декоративної композиції;
- творчість відомих народних та професійних майстрів декоративного живопису;

вміти:

- вільно володіти всіма засобами творення декоративної композиції;
- створювати живописну роботу за законами та принципами гармонії кольорів;
- використовувати в практичній діяльності прийоми стилізації та трансформації реалістичних форм у декоративні;
- творчо використовувати традиції народного декоративного живопису у власних роботах;
- створювати художній твір декоративного характеру користуючись виражальними засобами та прийоми олійного живопису;

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **252 години / 7 кредитів ECTS.**

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1 (5 курс 9 семестр)

Змістовий модуль I. Художньо-стилістичні особливості декоративного живопису.

Тема 1. Лекція. Традиції та історія розвитку декоративного живопису на Україні.

Традицій декоративного мистецтва України. Народна картина та її місце в українському мистецтві. Творчість видатних майстрів декоративного живопису К. Білокур, М. Приймаченко. Композиційні та технологічні особливості декоративного живопису.

Тема 2. Техніки та матеріали в декоративному живописі.

Специфічні особливості основних видів технік та прийомів роботи в декоративному живописі. Поняття імпріатури. Грунти і фактури. Лесування.

Змістовий модуль 2. Декоративність кольору в живописі.

Тема 3. Лекція. Колір як основний формотворчий елемент в декоративному живописі.

Специфіка відбору основних колірних компонентів, пошук тонально-композиційної конструкції, вибір принципу вирішення форми, а також розкладка основних колірних плям, вирішення ритмічної основи майбутньої композиційної системи твору.

Тема 4. Декоративне вирішення натюрморту.

Організація композиційного рішення. Вирішення декоративних завдань шляхом максимальної площинності зображення. Проблема трактування форми в декоративному натюрморті. Інтерпретація натуралістичних форм натюрморту у декоративні. Акцентування відмінності кольору, форми і фактур різних предметів для досягнення ефекту декоративності в роботі.

(5 курс 10 семестр)

Змістовий модуль 3. Особливості декоративного трактування форми в творах декоративного живопису.

Тема 5. Лекція. Принципи трансформації природних реалістичних форм в декоративні

Переломлення загальних закономірностей перспективи в ритмічній структурі живописного твору, що передбачає довільне трактування простору. Активне використання відкритих кольорів для виявлення декоративності просторового рішення твору.

Тема 6. Декоративне вирішення пейзажу.

Видозміни форми та перспективні співвідношення у декоративному вирішенні пейзажного твору. Перетворення натуралістичних форм пейзажу у декоративні засобами олійного живопису з використанням різноманітних фактур. Використання площинного принципу вирішення форм.

4. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 2

Модуль 1

9 семестр

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	у тому числі					
		Лекц.	Практ. (Семін.)	Лаб.	Інд.	Сам. роб.	Контр. роб.
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1. Художньо-стилістичні особливості декоративного живопису.							
Тема1. Традиції та історія	34	2		2	15	15	

розвитку декоративного живопису на Україні.							
Тема 2. Техніки та матеріали в декоративному живописі.	34			4	15	15	
Разом за змістовим модулем 1	68	2		6	30	30	
Змістовий модуль 2. Декоративність кольору в живописі.							
Тема 3. Колір як основний формотворчий елемент в декоративному живописі.	34	2		2	15	15	
Тема 4. Декоративне вирішення натюрморту.	36			6	15	15	
Разом за змістовим модулем 2	70	2		8	30	30	
Усього годин	138	4		14	60	60	

10 семестр

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	у тому числі					
		Лекц.	Практ. (Семін.)	Лаб.	Інд.	Сам. роб.	Контр. роб.
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 3. Особливості декоративного трактування форми в творах декоративного живопису.							
Тема 5. Принципи трансформації природних реалістичних форм в декоративні	56	2		8	24	22	
Тема 6. Декоративне вирішення пейзажу.	58			12	24	22	
Разом за змістовим модулем 2	114	2		20	48	44	
Усього годин	252	6		34	108	104	

5. Теми лабораторних занять

Змістовий модуль 1**9 семестр**

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Тема 1. Традиції та історія розвитку декоративного живопису на Україні. Графічний ескіз декоративного натюрморту. Організація композиційного вирішення. Вибір принципу стилізації форм. Формат: (А-3)	2
2	Тема 2. Техніки та матеріали в декоративному живописі. Кольорове вирішення ескізу натюрморту. Пошук колірних співвідношень для досягнення ефекту декоративності в роботі. Формат: (А-3) Матеріал: картон, гуаш.	4
	Разом за змістовим модулем 1	6

Змістовий модуль 2

№ з/п	Тема	Кількість годин
3	Тема 3. Колір як основний формотворчий елемент в декоративному живописі. Робота над декоративним натюрмортом в матеріалі на основі попередньо зробленого ескізу. Розкладка основних колірних співвідношень. Формат: (А-2) Матеріал: полотно, олійні фарби.	2
4	Тема 4. Декоративне вирішення натюрморту. Декоративне вирішення натюрморту засобами олійного живопису з використанням різноманітних фактур. Завершення роботи. Формат: (А-2) Матеріал: полотно, олійні фарби.	6
	Разом за змістовим модулем 2	8
	Разом	14

10 семестр Змістовий модуль 3

№ з/п	Тема	Кількість годин
5	Тема 5. Принципи трансформації природних реалістичних форм в	8

	декоративні. Ескіз декоративного пейзажу на основі попередньо зробленого етюд. Організація композиційного та колористичного вирішення. Формат: (А-3) Матеріал: картон, гуаш.	
6	Тема 6. Декоративне вирішення пейзажу. Робота над декоративним пейзажем засобами олійного живопису на основі попередньо зробленого ескізу. Формат: (А-2) Матеріал: полотно, олійні фарби.	12
	Разом за змістовим модулем 1	20

	Разом	34
--	--------------	-----------

Самостійна робота

9 семестр

Змістовий модуль 1

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Тема 1. Традиції та історія розвитку декоративного живопису на Україні. Опрацювання теоретичного матеріалу по темі.	15
2	Тема 2. Техніки та матеріали в декоративному живописі. Робота над ескізом .	15
	Разом за змістовим модулем 1	30

Змістовий модуль 2

№ з/п	Тема	Кількість годин
3	Тема 3. Колір як основний формотворчий елемент в декоративному живописі. Підготовка полотна для роботи. Нанесення імпріатури.	15
4	Тема 4. Декоративне вирішення натюрморту. Оформлення роботи. Лакування.	15
	Разом за змістовим модулем 2	30

10 семестр

Змістовий модуль 3

№		Кількість
----------	--	------------------

з/п	Тема	годин
5	Тема 5. Принципи трансформації природних реалістичних форм в декоративні. Робота над ескізом .	22
6	Тема 6. Декоративне вирішення пейзажу. Підготовка полотна для роботи. Оформлення роботи	22
	Разом за змістовим модулем 1	44
	Разом	104

6. Індивідуальні завдання.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) виконується на основі знань, умінь та навичок, одержаних під час лекційних та лабораторних занять. Згідно специфіки викладання курсу «Декоративний живопис» ІНДЗ має практичне спрямування та творчий характер роботи. Індивідуальне науково-дослідне завдання з дисципліни передбачає таку тематику:

Тематична робота абстрактного характеру «Емоції».

Формат: (50 × 50 см.)

Матеріал: картон, олійні фарби

108 год.

8. Методи навчання

В процесі вивчення курсу «Декоративний живопис» з боку викладача пропонується використовувати творчі, проблемно-пошукові методи, пояснювально-ілюстративні, самостійну та індивідуальну роботу студентів поза контролем учителя, дослідницький метод, а також практичні методи. На практиці викладач, як правило інтегрує методи різних груп, утворюючи універсальні методи навчання, які забезпечують оптимальні шляхи досягнення навчальної мети.

При проведенні занять з дисципліни «Декоративний живопис» доцільним є використання у навчальному процесі якомога більшої кількості ілюстративного матеріалу, мультимедійних засобів, та зразків творів декоративного живопису.

9. Методи та засоби діагностики успішності навчання

Забезпечення систематичного, повного, точного і оперативного отримання інформації про навчальний процес, відбувається за допомогою способів діагностичної діяльності. Вони дозволяють здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу. Викладання курсу згідно кредитно-модульної системи організації навчального процесу

передбачає діагностику успішності навчання методами контролю. Контроль в свою чергу використовується у двох видах: поточному та підсумковому. Специфіка курсу полягає у застосуванні методів практичної перевірки та графічного контролю.

Засобами діагностики успішності навчання з курсу «Декоративний живопис» є перевірка творчих практичних завдань для лабораторних занять, виконання самостійних та індивідуальних завдань, та підсумковий контроль – залік чи іспит згідно навчального плану. *Поточна* модульна оцінка визначається як сума оцінок за певну навчальну діяльність протягом роботи на практичних заняттях, за індивідуальні та самостійні завдання. Максимальна сумарна оцінка поточних оцінок та ІНДЗ – 40 балів.

60 балів відводиться на *підсумковий* модульний контроль чи, за вимогою студента залік чи іспит.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання навчальних досягнень студентів з курсу «Декоративний живопис» здійснюється за 100-бальною шкалою. Підсумковий бал (максимально – 100 балів) можна набрати двома способами з урахуванням балів набраних за результатами модульних контрольних робіт без здачі екзамену та без врахування цих балів, але зі здачею екзамену. В першому випадку поточна семестрова оцінка визначається, як сума трьох складових:

- Сумарної кількості балів за поточний контроль, що включає бали за аудиторні роботи та самостійну роботу студентів (максимально 30 балів);
- Оцінки за індивідуальне науково-дослідне завдання (максимально 10 балів);
- Сумарної кількості балів за модульні контрольні роботи (максимально 60 балів)

У другому випадку (якщо студент протягом семестру не набрав 60 балів за модульний контроль, або хоче підвищити свій рейтинг – ці бали не враховуються) семестрова оцінка визначається як сума наступних трьох складових:

- Сумарної кількості балів за поточний контроль, що включає бали за аудиторні роботи та самостійну роботу студентів (максимально 30 балів);
- Оцінки за індивідуальне науково-дослідне завдання (максимально 10 балів);
- Оцінки за екзамен згідно навчального плану підготовки магістра (максимально 60 балів).

Дисципліна «Декоративний живопис» є дисципліною по вибору ВНЗ. Вона читається для студентів спеціальності «образотворче мистецтво» у 9, 10 семестрах. Дисципліна має один заліковий кредит який складаються із трьох модулів, а саме: модуль І - самостійні та аудиторні завдання поточного контролю, що вміщує три змістових модулі.; модуль ІІ – ІНДЗ; модуль ІІІ - модульний контроль.

Поточний контроль						Модульний контроль		Загальна кількість балів	
Модуль 1				Модуль 2		Модуль 3			
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3		ІНДЗ		МКР 1	МКР 1
						№1			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	10		30	30
5	5	5	5	5	5	10		30	30

Поточний контроль загалом становить 40 балів за заліковий кредит, 10 балів з яких відводиться на індивідуальні завдання. Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння студентом теоретичного матеріалу, практичних навиків, здатності примінити отримані знання з вивченої дисципліни. Поточний контроль реалізується у формі оцінки на лабораторних заняттях, перевірки результатів виконання індивідуальних навчальних завдань, контролю засвоєння навчального матеріалу запланованого на самостійне опрацювання студентом.

У темах № 1 - 6 передбачені програмою максимальні **5 балів** за тему студент може отримати набравши максимальну кількість балів за практичне завдання (**4 бали**) і **1 бал** за самостійну роботу.

Оцінювання за самостійну роботу проводиться таким чином: **1 бал** за самостійну роботу ставиться, якщо студент опрацював аудиторний матеріал, виконав пропоновану самостійну роботу відповідних тем.

Студент не отримує бал у разі не виконання самостійних робіт відповідних тем.

Оцінювання за практичні творчі роботи.

Максимальна кількість балів які студент може набрати на лабораторних заняттях - **4 бали**. Оцінювання проводиться згідно таких критеріїв :

4 – студент володіє системними професійними знаннями в повному обсязі та виконує всі завдання згідно до навчальної програми на високому рівні. Вміє самостійно обирати оптимальний варіант виконання завдання. Практичні роботи включають творчий підхід у композиційному і колористичному трактуванні. Результат виконаної роботи повністю відповідає діючим якісним та кількісним показникам, або може бути кращий від них.

3 - студент володіє системними професійними знаннями в повному обсязі та виконує всі завдання згідно до навчальної програми на належному рівні. Вміє

самостійно обирати оптимальний варіант виконання завдання. Практичні роботи включають творчий підхід у композиційному і колористичному трактуванні. У процесі роботи припускається незначних неточностей, які самостійно виявляє і виправляє. Результат виконаної роботи відповідає діючим якісним та кількісним показникам.

2 - студент з розумінням використовує основні професійні знання, та виконує всі завдання згідно до навчальної програми. Виконує завдання з певними відхиленнями від поставлених вимог. Потребує консультації викладача на різних етапах роботи. При виконанні роботи припускається помилок і неточностей, які частково може виправити. Результат роботи в цілому відповідає якісним показникам.

1 – зображення виконуються на основі запозичень як змісту, так і композиційного вирішення, художні засоби примітивні. Студент без достатнього розуміння відтворює компоненти професійних знань та недостатньо усвідомлено виконує основні технічні прийоми. З частковою допомогою викладача виконує графічне завдання з певними відхиленнями від вимог. При виконанні роботи припускається значних помилок у колористичному та композиційному вирішенні, які самостійно виправити не може.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) виконується на основі знань, умінь та навичок, одержаних під час лекційних та лабораторних занять. Згідно специфіки викладання курсу ІНДЗ має практичне спрямування та творчий характер роботи.

Оцінювання ІНДЗ проводиться виходячи з максимальної кількості балів

Оцінювання проводиться згідно таких критеріїв :

9-10 – при виконанні творчої роботи студент показав, що володіє системними професійними знаннями в повному обсязі та виконує всі завдання згідно до навчальної програми на високому рівні. Вміє самостійно обирати оптимальний варіант виконання завдання. Робота включає творчий підхід у композиційному і колористичному трактуванні. Результат виконаної роботи повністю відповідає діючим якісним та кількісним показникам, або може бути кращий від них.

8-7- при виконанні творчої роботи студент показав, що володіє системними професійними знаннями в повному обсязі та виконує всі завдання згідно до навчальної програми на належному рівні. Вміє самостійно обирати оптимальний варіант виконання завдання. У процесі роботи припускається незначних неточностей, які самостійно виявляє і виправляє. Результат виконаної роботи повністю відповідає діючим якісним та кількісним показникам.

6-5 - при виконанні творчої роботи студент показав, що з розумінням використовує основні професійні знання, та виконує всі завдання згідно до навчальної

програми. Виконує завдання з певними відхиленнями від поставлених вимог. При виконанні роботи припускається несуттєвих помилок і неточностей, які частково може виправити. Результат роботи в цілому відповідає якісним показникам.

4-3 – при виконанні творчої роботи студент показав, що без достатнього розуміння відтворює компоненти професійних знань та недостатньо усвідомлено виконує основні технічні прийоми. Виконує завдання з певними відхиленнями від вимог. При виконанні роботи припускається значних помилок у колористичному та композиційному вирішенні, які самостійно виправити не може. Результат виконаної роботи відповідає якісним показникам лише частково.

2-1- Зображення виконуються на основі запозичень як змісту, так і композиційного вирішення, художні засоби примітивні. Рівень володіння зображальними уміннями та навичками елементарний; емоційно-естетична характеристика зображень мізерна. Результат виконаної роботи не відповідає якісним показникам.

Підсумкове оцінювання.

Модульний контроль (модуль 3) включає дві модульних контрольних роботи. Враховуючи специфіку курсу модульні контрольні роботи відбуваються у вигляді перегляду та оцінюються у 30 балів. Об'єктивність в оцінюванні робіт з декоративного живопису досягається на основі композиції, технічної грамотності та образності.

30-27 - грамотне розміщення зображення на форматі (картинній площині), дотримана рівновага та ритмічність частин, враховано основні закономірності композиції. Зображення є виразним, колористично збалансованим, сприймається образно, цілісно, вдало використані динаміка, ритм. Техніка виконання живописного твору на високому рівні.

26-21 – Роботи виконано на високому рівні, витримані кольорові відношення, однак допущені незначні помилки в у створенні образного рішення. Зображення є виразним, гармонійним.

20-15 - Порушено основні закономірності композиції рисунка. Допущено помилки у передачі пропорцій, конструктивної будови. Живописний твір сприймається маловиразним.

14-1 - Композиційне вирішення роботи виконане з грубими помилками. Пропорційні співвідношення передані з недопустимими помилками, відсутня гармонійна кольорова цілісність. Техніка виконання живописного твору незадовільна.

Для студента, що складає екзамен анулюються бали, набрані за модульні контрольні роботи. Завданням іспиту є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в

цілому, здатності творчого практичного використання накопичених знань. При оцінюванні враховується розуміння принципів створення декоративної композиції, вміння грамотно використовувати виражальні якості матеріалу та підібрати відповідний колорит, володіння технікою та охайність у виконанні роботи.

Іспит (10 семестр) здійснюється у формі виконання творчої практичної роботи.

Тематика:

Декоративне вирішення пейзажу.

Формат: (А-2.)

Матеріал: полотно, олійні фарби.

Максимальна оцінка – 60 балів. Оцінювання проводиться згідно таких критеріїв:

50-60 балів студент отримує виконавши завдання на високому художньому рівні. Зображення відповідає композиційним, колористичним характеристикам, чітко виконані всі завдання поставлені перед роботою. Присутнє грамотне використання засобів декоративного живопису.

40-49 бали ставиться, якщо завдання виконане з дотриманням поставлених вимог, без суттєвих помилок, витримані кольорові відношення, композиція має характеристику закінченого твору, але допущено незначні помилки у техніці виконання.

30-39 балів студент отримує виконавши завдання на достатньому рівні, проте, допущені помилки при виконанні завдання. В роботі допущені помилки композиційного характеру, завдання не цілком відповідає поставленим вимогам.

20-29 балів студент отримує виконавши завдання частково, допущені суттєві помилки в композиційному вирішенні роботи. Порушена кольорова гармонія зображення. Не дотримані вимоги щодо оформлення роботи.

1-19 балів студент отримує виконавши завдання на неналежному рівні, колористичне та композиційне вирішення роботи зроблене з грубими помилками. Допущені суттєві помилки в зображенні, відсутнє розуміння поставлених навчальних завдань, студент не володіє навчальним матеріалом та не може відтворити в повній мірі передбачених живописних прийомів.

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену,	для заліку

діяльності		курсової роботи (проекту), практики	
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 - 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

11. Методичне забезпечення

1. Зозуля Н. Викладання живопису на першому курсі. Навчально-методичні рекомендації / Н.Зозуля. Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. Вип. 9. – К., 2002.- 43 с.
2. Програма і робоча програма навчальної дисципліни «Рисунок, живопис, скульптура» (для студентів 1-5 курсу освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр, напряму підготовки 1201 (6.060102) Архітектура) / Укл.: Манохін В.П., Мирончик П.В. – Харків: ХНАМГ, 2009. - 20 с.

12. Список джерел

1. Білецький П. Скарби не тлінні. Українське мистецтво у світовому художньому процесі / П. Білецький. К.: Мистецтво, 1974. – 190с.
2. Білецький П. О. Мова образотворчих мистецтв / П. О. Білецький. К.: Радянська школа, 1973. – 128с.
3. Бутник-Сіверський Б. Українське радянське народне мистецтво. / Б. Бутник-Сіверський - К. Наук. думка, 1996. – 224 с.
4. Воропай О. Звичаї нашого народу . / О. Воропай -Т.1. -К.: Оберіг, 1991. - 342 с.
5. Волков Н. Н Композиція в живописі / Н. Н. Волков. М.: Мистецтво, 1977. – 262с.
6. Волков Н. Н. Думки про мистецтво / Н. Н. Волков. М.: Радянський художник, 1973. – 142с.
7. Волков Н. Н. Колір в живописі / Н. Н. Волков. М.: Мистецтво, 1984. – 320с.
8. Говдя П. І. „Українське мистецтво другої половини ХІХ — початок ХХст. ” / П. І. Говдя. К.: Мистецтво, 1964р. – 43с.
9. Жаборюк А. А. Український живопис останньої третини ХІХ — початку ХХ ст. / А. А. Жаборюк. К.-Одеса: Либідь, 1990 р. –310с.
10. Журавель О. „Соціальна роль пейзажу в українському станковому живопису другої половини ХІХ століття” / О.Журавель // Образотворче мистецтво. – 1977.– №4. – С.26-28
11. Історія українського мистецтва в 6-ти томах. Мистецтво другої половини ХІХ-поч. ХХ ст. Т. 4. –К.: Жовтень, 1970. – 435с.
12. Лобановський Б. Б., Говдя П. І. Українське мистецтво другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Нариси з історії українського мистецтва / Б. Б. Лобановський, П. І. Говдя. К.: Мистецтво, 1989. – 206с.

Ресурси

1. www.education.gov.ua - сайт Міністерства освіти і науки України.
2. www.nbuv.gov.ua - сайт бібліотеки імені В.Вернадського.